

Anstrengelse kan der skaffes en Del statistiske Oplysninger om de Fæste- og Hoveritilstande, der gjorde Lovgivning paakrævet. Kapitel 22 giver en interessant Udredning af det Bevillingssystem, der medførte Nedlæggelse eller Sammenlægning af mange Bøndergaard. Men hvor mange omtrent — Snese, Hundreder eller endog Tusinder? Ingen Tal opgives, skønt Spørgsmaalet dog er af Vigtighed og faa Timers Arbejde kunde klarlægge det (for Sjællands Vedkommende drejer det sig om o. 300 Gaardnedlægninger i Tidsrummet 1787—1800).

Man kan bygge godt, selv om Grunden ikke er særlig bred og Bygningsmaterialet ikke altsammen nyt. Minder Edv. Holms 18. Aarhundredes Historie i sin Alsidighed om en tæt sammenbygget Landsby, staar Dr. Hans Jensens Værk nu som en Udflyttergaard fra den store Reformtid, velbygget og midt paa Marken, med fuldt saa veldrevne Jorder om sig. Man mindes hans berømte Navne, Udflytterbonden paa Bernstorff. Mangen Gaard blev rejst i det 18. Aarhundrede, men stod sin længste Tørn i det 19de. Værket her maa ogsaa ses under den Synsvinkel, at dets Skaber især er 19. Aarhundredes-Historiker og nu sigter frem mod det 20de. »Dansk Jordpolitik 1757—1919« skal engang vurderes som en Helhed. Uanset kritiske Indvendinger maa I. Del betegnes som et meget brugbart Værk — et fyldigere Sagregister kunde dog ønskes —, skrevet saadan at det kan læses med godt Udbytte af alle, der interesserer sig for Landboret og Jordpolitik. Man kan kun ønske, at Institutet for Historie og Samfundsøkonomi i Fremtiden vil vise sig virksom for Udgivelse af Skrifter til Belysning ogsaa af ældre Tidens politiske, sociale og økonomiske Forhold.

F. Skrubbeltrang.

Sønderjylland.

Claus Eskildsen: Dansk Grænselære. (Reitzel 1936.)

Karl Rasmussen: Sønderjylland 1920—1935. (Nyt Nordisk Forlag 1935).

I aarene umiddelbart efter genforeningen mente mange, at nu var det sønderjydske spørgsmaal endegyldigt løst. Det viste sig hurtigt at være en misforstaaelse. Tyskerne var ikke til sinds at anerkende grænsedragningen, og efter at have sundet sig et par aar satte de fra 1926 med fuld kraft ind paa alle den nationale kamps omraader. I 1933 skærpedes modsætningerne endnu en tak. Selvom der kun er en grads- ikke en væsensforskel mellem kampen før og nu, saa betød skærpelsen dog i forbindelse med begivenhederne i Tyskland en stærkt øget interesse i hele det danske folk for forholdene ved vor sydgrænse.

Denne interesse gav sig udtryk i afholdelsen af møder, drøftelse i dagblade og artikler i tidsskrifter; men først efter at de ovennævnte bøger er udkommet, har folk, der ønsker lidt mere samlet oversigt over forholdene, noget at ty til.

Claus Eskildsens bog er meget omfattende. Den begynder med at anbringe det sønderjydske spørgsmaal i evropæisk sammenhæng; vel betyder Sønderjylland i mange tilfælde vor forbindelse med storpolitikken, men maalt med verdenspolitisk maalt er spørgsmaalet underordnet, og vi gør vel i at anerkende denne kendsgerning.

I de første afsnit har Eskildsen taget den tyske blod- og jordteori op til undersøgelse i dens anvendelse paa sønderjydske forhold. Selv anerkender han ikke denne læres rigtighed, men hans undersøgelse viser, at talen om blod og jord i nordslesvigske tyskeres mund bliver til vrøvl, for racemæssigt og folkeligt er Sønderjylland et dansk land med tysk islæt og ikke omvendt. Spørgsmaalet er stillet ud fra dagens drøftelse, og det har præget Eskildsens undersøgelse; bortset derfra har han draget meget værdifuldt stof frem. Særlig indgaaende er hans undersøgelse af brydningen mellem den sachsiske og danske gaardtype, der ligesom stednavne og raceundersøgelse viser, at der er et skel ved Slien-Dannevirke-linien med et blandingsomraade sydfor. Den folkelige underbevidsthed, et nyt begreb, er endnu i de egne, hvor sproget er blevet tysk, præget af dansk overlevering. Det gælder spise, fodbeklædning, redskaber, markled, sæd og skik, sagn og tro.

Med faa streger tegnes billedet af Sønderjyllands vekslende skæbne. Ikke objektivt i gold forstand, men ud fra synspunktet, hvad der har gavnet, og hvad der har skadet Sønderjyllands oprindelige danskhed; og saa vanker der baade til Knud Lavard, Valdemar Sejr og Frederik IV. I et særligt afsnit skildres det danske sprogs langvarige fornedrelsestid.

For at bekæmpe det forfatteren kalder national mindreværdsfølelse over for det tyske, har han givet en fremstilling af det økonomiske liv under dansk og tysk styre. Denne sammenligning kunde uden skade være udeladt; mindreværdsfølelsen maa man hellere komme til livs paa anden maade. Til sidst gøres rede for den nationale opmarsch fra begge sider baade nord og sydfor grænsen.

Bogen bygger klart paa sindelagsprincippet, der anerkender den enkeltes ret til at slutte sig til det nationale fællesskab, han ønsker, et grundlag som mindretallet trods jord- og racesnak ogsaa holder paa, for ellers maatte dets arbejde nedlægges. Skildringen

er livfuld og fængslende, ledsaget af et omfattende billedmateriale.

Eskildsen lægger hovedvægten paa det historiske og folkløriske, for derved at vinde forstaaelse for dagens forhold og vise danskhedens hævd i Sønderjylland. Vil man have udførligere besked om tiden efter krigen, kan man gaa til Karl Rasmussens bog, der er det første forsøg paa en samlet oversigt over tidsafsnittet efter genforeningen.

Bogen er jævn og fordringsløs i sin fremtoning, bygget op mere efter emneinddeling end tidsfølge. Først kommer en redegørelse for genforeningens politiske historie; et afsnit, der ikke byder paa noget nyt og desværre er skæmmet en del af smaafejl og unøjagtigheder. Naturligt rykker i det følgende skildringen af de økonomiske forhold i forgrunden, dels giver det en god baggrund for forstaaelsen af »bevægelserne«, dels faar man et godt indtryk af det store nyopbygningsarbejde (ca. 1400 nye landbrugsejendomme), og endelig ydes der det danske samfund retfærdighed for de store ofre, der er bragt for at komme nøden tillivs. Hovedvægten er lagt paa redegørelsen for landbrugets forhold, naturligt i en landbrugsegn som Sønderjylland; dog er fremskridtene langt de største paa byerhvervenes omraade.

Efter økonomien kommer kulturen; skolens kaar er skildret med det store kendskab forfatteren som lærer har til dette emne. Særlig interesse har det at lære mindretallets organisationer, arbejde og maal at kende. Maalet er grænseflytning, og midlet ses i en ændring af flertallet, særlig i de sydligste egne; det søges opnaaet ved jordopkøb og skoleoprettelse. Naar flertallet er skiftet kan der gøres krav paa ny afstemning. Dette er stadig kampens kerne trods Slesvigholstenernes appel til magten i 1933 og senere. De har maattet underordne sig Tysklands almindelige udenrigspolitik, der tilstræber et godt forhold til Norden.

Skildringen af den nationale kamp er præget af sund nøgternhed. Sagen gøres ikke større end den er, men de alvorlige krav, den stiller, lægges der heller ikke skjul paa. Den politiske kurs fra 1920 skal fastholdes, magt nytter intet, derimod gælder det en saglig indsats paa alle den nationale fronts mange afsnit. Ikke ved national, endsige nationalistisk snak opnaas der resultater, men ved stiltfærdigt og godt arbejde af hver enkelt paa sin plads. Hvad vi andre kan gøre er at hjælpe med til at skabe de mest tiltalende økonomiske og aandelige levevilkkaar, særlig i det aller sydligste strøg ned mod grænsen, hvor egnens unge danske har en forstaaelig, men forkastelig tilbøjelighed til at søge mildere egne.

De danskes stilling syd for grænsen vurderes kulturelt gunstigt, men økonomisk meget mistroligt. Her har ensretningen, særlig arvegaardsloven, ramt mindretallet haardt.

Med rette tales der om kamp ved grænsen, men ordet danner ofte falske forestillinger hos folk, der har tingene lidt paa afstand, derfor er det godt og rigtigt at Karl Rasmussen slaar fast, at det daglige liv gaar jævnt og fordrageligt og som regel med godt nabovenligt forhold mellem danskere og tyskere. Kampen bliver ikke mindre alvorlig af den grund.

Troels Fink.

Den ældste Metaltid i Norden.

J. E. Forssander: Der ostskandinavische Norden während der ältesten Metallzeit Europas. (Skrifter utgivna av kgl. humanistiska vetenskapssamfundet i Lund, XXII, 1936.)

Det er i den forhistoriske Forskning altid Overgangstiderne, der volder de største Vanskeligheder. Saaledes kunde tidligere Overgangen fra Sten- til Bronzecalder med Rette betegnes som et dunkelt Tidsrum, dobbelt dunkelt, fordi det paa begge Sider begrænsedes af klart oplyste Tider med mange og indholdsrige Fund. Gennem nyt tilkommende Materiale var det efterhaanden klart, at den af ældre nordiske Arkæologer forfægtede Mening, at en ren Stenalder efterfulgtes af en lige saa udpræget Metaltid, ikke kunde være rigtig; Stenalderens Slutning maatte delvis falde sammen med de første Metalsager. Men hvorledes disse skulde placeres baade i Forhold til hverandre og til Stenalderens Slutning stod egentlig uforklaret.

Paa dette Omraade maa Dr. Forssanders nye Arbejde siges at være af banebrydende Karakter. Klar og tydelig er Nordens ældste Metaltid inddelt, de fremmede, indførte Sager fordelt efter Alder og Herkomst, Grundlag og Tidspunkt for det første hjemlige Bronzearbejde paaapeget, og endelig, men ikke af mindst Betydning, en Jævnførelse foretaget af Perioderne i Stenalderens Slutning med de forskellige Grupper af tidlige Metalsager, alt støttet paa sikre Fundkombinationer og bestandig betragtet under den rigtige Synsvinkel, at Nordens ældste Metaltid ikke noget Øjeblik kan skilles fra sine europæiske Forudsætninger.

De første Metalsager i Norden er en Række spredte Kopperøkser og Dolkstave af Former, der er udbredt i Mellem- og Sydeuropa, og som allerede i Slutningen af Dyssetid og ved Jættestuetidens Begyndelse bliver kendt herhjemme. Praktisk Betydning faar